

אשכול

העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"לזכור עולם יהיה צדיק" לע"נ מנחם ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדביט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל (תהלים קי"ב, ו)
 נלב"ע בז באדר א' ה'תשנ"ה תנצבה

עמודי בית המדרש יזכחו

נתן קוטלר (ח')

מי שנכנס לאולם הגדול של בית המדרש של 'כרם ביבנה', אינו יכול שלא להתפעל ולהתרגש מהאווירה המיוחדת שבמקום. אם מתבוננים מסביב ושמים לב לעמודי בית המדרש, רואים שעל כל עמוד ישנו תבליט מנורה בסגנון שונה. בעיניי, הסגנונות השונים של המנורות, תמיד סימלו שלכל הסגנונות בעבודת ה' יש מקום ב'כרם ביבנה'. 'אולם בית המדרש' מספיק גדול כדי להכיל בתוכו את כולם, את כל שבעים הפנים של התורה.

הכבוד ההדדי שרוחשים לדעות ולהשקפות שונות ב'כרם ביבנה' הוא דבר נפלא. למרות (ואולי דווקא בגלל) שהאוכלוסייה ב'כרם ביבנה' מגוונת כל כך, מכל הקשת התורנית, ישנה סובלנות ופתיחות רבה אחד כלפי השני. כולם ב'כרם ביבנה' מסתדרים נפלא אחד עם השני ומוצאים יחד את השיח הרחב המשותף.

מאז ומעולם, ב'כרם ביבנה' כיבדו את מגוון הדעות השונות ונעשה ניסיון לגלות את המכנה המשותף הרחב ובכך לצמצם את המחלוקות "כשנכנסו חכמים לכרם ביבנה אמרו עתידה שעה שיהא אדם מבקש דבר מדברי תורה ואינו מוצא, מדברי סופרים ואינו מוצא...שלא יהא דבר מדברי תורה דומה לחברו, אמרו נתחיל מהלל ומשמאי" (תוספתא עדויות א).

אך מדוע החכמים התאספו דווקא ב'כרם ביבנה'?

לא בכדי נקראה - 'כרם ביבנה', 'וכי כרם היה שם? אלא אילו תלמידי חכמים שהיו עשויין שורות שורות ככרם" (ירושלמי ברכות פ"ד, ה"א). אך נראה שיש לרעיון הכרם עומק נוסף: בגמרא בחולין (צב, א) נאמר שהגפן שבכרם מסמלת את האחדות הנפלאה וההרמוניה בין כל החלקים בעם ישראל. נראה שתלמידי החכמים שב'כרם ביבנה' הבינו שכשם שכל חלק בגפן, בעל ערך ומשמעות וללא העלים לא יתקיימו האשכולות (שם), כך יש ערך לכל אחד בעם ישראל. ואכן כך היו חכמי 'כרם ביבנה' רגילים לומר "מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה: אני בריה וחברי בריה...אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים" (ברכות י"ז, א). הכבוד ההדדי והכרת הערך שבזולת התבטא גם בהכלת דעות וסגנונות שונים בבית מדרש אחד. ולכן דווקא במקום המיוחד הזה שבו העריכו את כולם, החכמים התכנסו לברר באמצעות מגוון הדעות השונות, את האמת המשותפת "נתחכמו לאסוף שמעתי פעמים רבות ממו"ר ראש הישיבה שליט"א שאחדות אינה אחידות, אדרבה, האחדות האמיתית נוצרת דווקא מתוך הרבגוניות, מתוך מכלול הסגנונות המצטרפים יחד והיוצרים דבר חדש ועמוק יותר (ראה עולת ראה ח"א עמ' ש"ל).

פרשת יתרו
י"ח בשבט ה'תשע"ב
גיליון מס' 206
 (שנה שישייה)

זמני השבת

ת"א	י"ם	
17:00	16:40	חלקת נרות
18:00	17:59	צאת השבת

פר ד"ר שלמה זאב
 לעילוי נשמת

מרת דבורה ב"ן ע"ה
 בת ר' אהרן ז"ל
 נלב"ע ב' בסיון תשע"א
 ת.נ.צ.ב.ה.
 הוקדש ע"י משפחת יוסקוביץ

הגמרא בעירובין שואלת מדוע נקבעה הלכה כבית הלל? "אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? - מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן" (עירובין י"ג, ב). כאשר יודעים להקשיב לדעתו של הזולת ויודעים לכבד אפילו השקפות השונות משלנו, ניתן להגיע לאמת רלוונטית ועמוקה הרבה יותר.

המדרש אומר על הפסוק "ויחן שם יש"אל נגד ה'ה"ר" (שמות י"ט, ב): "חנייה אחת ניתן בלבם כדי שיאהבו זה את זה ויקבלו את התורה" (מכילתא דרשב"י פרק י"ט). האהבה ההדדית היא תנאי הכרחי לקבלת התורה, משום שרק מי שמסוגל להכיל את הזולת ולכבדו, מסוגל להפנים את התורה ויש לדברי תורתו משמעות נצחית כדברי רבי ירמיה בשם רבי שמעון בן לקיש: "שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בחלכה - הקדוש ברוך הוא מקשיב להן..." (שבת ס"ג, א).

שוורת הכרם של 'כרם ביבנה' של דור התנאים ועמודי בית המדרש של 'כרם ביבנה' של היום, מתמזגים יחד. היכולת להכיל סגנונות שונים בבית מדרש אחד וללמוד כל אחד מהסגנון של השני וביחד לבנות בניין חדש, שלם ונצחי יותר, היא האמירה הייחודית של 'כרם ביבנה' לדורותיה.

יכול לתרץ, אף בשנה הרביעית - הוחזק שתקן. ואם נרצה להציג את החזקה כג' פעמים נציגה כך: ג' נגיחות (2,3,4) למרות ג' התראות שקדמו להם בשור המועד = ג' שנים החזקה בקרקע (2,3,4) למרות ג' זמנים שהיה צריך למחות (סופי שנה 1,2,3) שקדמו להם בקרקעות. מתרצת הגמ': חזקת שור המועד (לפחות לפי ר' ישמעאל) אינה ליעודי גברא אלא ליעודי תורא, ולכן "מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד ואידך, כי לא נגח מאי לשלם?" - ג' פעמים כבר גורמות לשור להיות מועד ונגחן, אלא שאע"פ שהוא נגחן אין הבעלים צריך לשלם על כך כל עוד הוא שומרו מליגח. רק ברביעית כשלא שמר על שורו המועד ונגח - חייב נ"ש. כך גם בחזקת קרקע - אחרי ג' שנות חזקה עוברת לבעלות הבעלים.

מיד שואלת הגמ' "אלא מעתה, חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה": בשלמא אם כפי שהבנו בתחילה שג' פעמים ליעודי גברא - שפיר. גם ליעודי גברא צריך טענה - ג' הנגיחות הופכות את הבעלים למועד אבל זה על בסיס הטענה שהוא לא שמר כראוי (ג' פעמים). אך אם הוא שמר כראוי ואין לחזקה על מה להתבסס - אין כאן חזקה, כדברי המשנה "הכונס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי, ויצאה והזיקה - פטור". לכן היה מובן שגם בקרקע ג' השנים הופכות את המחזיק לבעלים אבל על בסיס הטענה שמכר לך, אך אם החזקה אינה מתבססת על הטענה שמכר - אין כאן חזקה. ג' שנים שישב בי מרא קמא מכר לו = חזקה שהקרקע שלך, כשם שג' פעמים ששורו נגח כי לא שמר כראוי = חזקה שהבעלים רשליך. אך אם כהבנה כעת שג' ימים ליעודי תורא - א"כ בשור המועד אין צורך בטענה. ג' נגיחות גורמות לשור (בלשון הישיבות - סיבה) להיות מועד (שהוגל נעשה טבע) ולא משנה למה נגח. אלא שאם הבעלים יסביר שנעל כראוי לא יתחייב על נגיחת שורו המועד, אך עדיין שורו מועד הוא! וצ"ל גם בקרקע - ג' השנים שיושב המחזיק בקרקע גורמות לקרקע להיות של הבעלים (כהסבר הראשון בתוס' - שמחל) ולמה צריך טענה?!

עונה הגמ': אמנם ג' פעמים ליעודי תורא אך עדיין הן אינן סיבה שהופך להיות נגחן אלא סימן לכך שהשור מטבעו נגחן וברגע שהבעלים יודע זאת ולא שומרו - חייב נ"ש. באותה מידה, אין ג' השנים סיבה להעברת הבעלות אלא סימן על המכירה שהיתה בעבר. א"כ צריך המחזיק לטעון שאכן היתה מכירה, אחרת החזקה אינה סימן לכלום.

מיד מקשה הגמ' - אם כדבריו שהחזקה הינה סימן א"כ למה מועילה מחאה שלא בפניו? בשלמא אם החזקה היתה סיבה שמראה כי מרא קמא מחל - א"כ מפיו של המרא קמא אנו חיים ואין זה משנה היכן מחה, שהרי במחאתו מראה שלא מחל! אך אם נלך לדרך זו שחזקה הינה סימן, א"כ לא מפי המרא קמא אנו חיים, אלא השאלה אם יש ראייה שהיתה מכירה. המחאה לא נועדה להראות שהמרא קמא לא מחל, אלא כדי לבטל את ראיית הקנייה של המחזיק ולומר לו - "לא קנית ממני!". א"כ כדי להוכיח שלא מכר את הקרקע נצריך את המרא קמא לבוא ולמחות בפניו. אחרת, עדיין תהיה למחזיק ראייה שקנה שהרי ישב 3 שנים בלי ששמע מחאה. ואם יטען מרא קמא שסו"ס מחה והראה שלא מכר - יאמר לו המחזיק שאם היה שומע שמחה היה מוכיח בשעתו (למרא קמא או לבי"ד) שקנה את הקרקע ואין זה סותר את ראייתו שישב 3 שנים ללא מחאה ששמע ולא הגיב לה. בדיוק כמו שבהעדה שלא בפניו בשור המועד יאמר הבעלים שלא שמע, ואם היה שומע - היה מוכיח ששמר כראוי!

ולכן עונה הגמ' "חברך חברא אית ליה", כלומר המחזיק שומע את המחאה גם היא לא בפניו, ולכן אין לו ראייה שישב 3 שנים ללא מחאה.

⁴ ב"ק נה:
⁵ אפשר לדמות הדברים לחקירה המפורסמת (אבן האזל הל' נזקי ממון פ"א אות יד') האם חיוב נזק הוא מדין שמרת או מדין שממונך הזיק, אלא שאם שמרת - אונס רחמנא פטריה. למ"ד ליעודי גברא חייב נ"ש בשור נוצר כי לא שמרת ג' פעמים. למ"ד ליעודי תורא חייב נ"ש נוצר כי שורך נגח ג' פעמים, אלא שאם שמרת - לא נוצר חיוב נ"ש, אך עדין שורך מועד.
⁶ ד"ה "אלא מעתה חזקה"

לאחר שלומדת הגמ' חזקת ג' שנים משור המועד מעלה הגמ' שלש קושיות:

- ק: אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב, ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה?!
- ת: הכי השתא, התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד ואידך, כי לא נגח מאי לשלם? הכא כיון דאכלה תלת שני קיימא לה ברשותיה.
- ק: **אלא מעתה**, חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה, אלמה תנן: כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה?
- ת: דאמרנן: דלמא כדקאמר, השתא איהו לא טעין, אנן ליטעון ליה?
- ק: **אלא מעתה**, מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה, דומיא דשור מועד, מה שור המועד - בפניו בעינן, אף הכא נמי - בפניו בעינן!
- ת: התם והועד כבעליו כתיב, הכא חברך חברא אית ליה, וחברא דחברך חברא אית ליה.

יש לשים לב כי כל פעם שואלת הגמ' **אלא מעתה**, כלומר שהשאלה מתבססת על ההבנה כעת. ומדוע באמת הקושיות אינן קשות לכשעצמן - מעצם הלימוד משור המועד?

כדי להבין זאת נפנה לקושיית הגמ' הראשונה: כמו שבשור המועד חייב נ"ש רק ברביעית, כך גם בקרקע יהיה הבעלים רק ברביעית. קושייה זו הינה קשה ביותר - לא מובנת ההו"א בכלל וכדברי התוס': "תימא לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"נ הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה" אמנם ר"י מתרץ שם, אך גם הוא בעצמו נדחק לומר שבהו"א הגמ' הבינה את ענין החזקה כמילתא בלא טעמא. וחשבתי לבאר באופן שונה:

הגמ' בב"ק מסתפקת:² "אבעיא להו: שלשה ימים דקתני, ליעודי תורא או ליעודי גברא? למאי נפקא מינה? דאתו תלתא כיתי סהדי בחד יומא, אי אמרת ליעודי תורא - מייעד, ואי אמרת ליעודי גברא - לא מייעד, מימר אמר השתא הוא דקמסהדו בי."

כלומר, ישנם שני צדדים להבין את דין שור המועד: א. אחרי ג' נגיחות השור מועד ולכן אם לא שמרת עליו - חייב נ"ש. ב. אחרי ג' נגיחות שלא שמרת למרות שהתרו בכך אתה נעשה מועד - רשליך, שלא שומר על שורו מליגח ואז אתה חייב נ"ש. בשפתנו נאמר - האם זו חזקת שור נגחן או בעלים רשליך.

ע"פ זה אפשר להבין את ההו"א בגמ'. הגמ' משווה בין חזקת שור המועד לחזקת קרקעות. מה הקשר בין חזקת שור מועד לקרקע? הבינה הגמ' בפשטות מההשוואה שהחזקות בשניהם הן שהבעלים אינו ממלא את תפקידו בתור בעלים ולכן נעשה מוחזק לך. בעלי הקרקע לא מוחה למרות החזקה בקרקעו ונעשה מוחזק שתקן, כשם שבעלי השור אינו שומר למרות ההתראות כנגדו ונעשה מוחזק רשליך. כלומר חזקת שור המועד היא ליעודי גברא. לפי זה מתי נעשה האדם מועד? בנגיחה השלישית אמנם השור נעשה מועד, אך לא הבעלים! שהרי רק פעמיים לא נשמע לאזהרה ששורו נוגח. רק כשהתרו בו בשלישית ועדיין שורו נגח ברביעית כי לא שמר עליו - מוחזק כמועד לא לשמור שורו. לכן הגמ' הבינה שהוא הדין בקרקע: לאחר שהיה צריך מרא קמא למחות בסוף הראשונה,³ בסוף השניה ובסוף השלישית ולא מחה, ועדיין החזיקו בקרקעו בשנה הרביעית ולא מחה - מוחזק כשתקן כמו בעלי השור. כמו בעל השור שכששורו נגח ג' פעמים - יכול לתרץ, אך בנגיחה הרביעית - הוחזק כרשליך, כך מרא קמא שקרקעו בידי מחזיק ג' שנים ולא מחה -

¹ ד"ה "עד נגיחה רביעית"
² כד.
³ או סוף כל אכילה גמורה ולא דוקא שנה למסקנת הגמ' בכח:

-הודעה מאת ספרני הישיבה-
חדש בספרית הישיבה! תצוגות על נושאים מתחלפים בליווי סקירה היסטורית וביבליוגרפית. ראו, קראו ולמדו אודות ספרים שונים שחשבתם שאתם מכירים אותם...

לו טבעית - ולכן הוא ירצה להמשיך ללמוד ביתר כוח, ובלשון הרמב"ם: "הרי זה מוסף קשר בחכמה ואהבה בה". לעומת זאת בצד ההפוך: "ואם קדמו קנייני הרעות, ואחר כן למד, ותהיה החכמה מונעתו ממה שיתאוה לו בהרגל - תכבד עליו וישליכנה". וביחס למקרה שלנו: בגלל שאנחנו לומדים פחות (מחמת ההכרחים השונים), זה יהיה רק טבעי להשפיל את ערך הלימוד: ולהשליכו לקרן-זווית. בניגוד מובהק לעמדה טבעית זו, עומדת דמותו של יתרו. אותו גר, אדם שבא מבחוץ ולא גדל והתחנך על ברכי תורה - מה הוא חיבב? לא שבת, לא תפילין - דווקא את הלימוד! אפילו בזמן שהוא הגיע לארץ, ואפשר לקיים את מצוות הארץ, הוא היה מתרגש דווקא מהאפשרות ללמוד - "לא באתי אלא ללמוד". ועוד יוצא מן המדרש, שתכונה זו היתה כ"כ חזקה אצלו, עד שהיא עברה לזרעו ולצאצאיו.

ב. ערך העמל שבלימוד - ידועה המצוה "ואהבתם את הגר". ולכאורה, אם היו מבקשים לישיב עם כל העם, היתה ניתנת להם רשות. אעפ"כ הם הרגישו שלא ראוי לישיב בתוכם, אבל עדיין נשארו יושבים על הפתח. לפעמים אנו מרגישים שאיזו קבוצה של בחורים היא ברמה יותר גבוהה בלימוד, ולא ראוי "לבזבז" (ככה אנו חושבים לעצמנו) את הזמן שלהם בשאלותינו. אבל לומדים ממשפחת יתרו שנכון - להיות החברותא שלו בעיון/בביקאות אולי לא שייך, אבל עדיין אפשר ללמוד ממנו. איך למדו ממשפחת יתרו אם הם גם לא שאלו שאלות? נראה סביר להניח שהם לא רק ישיבו בצד...

ג. ההילוך - אומר המלבי"ם בפירושו על שופטים על הפסוק המוזכר לעיל: "ושבני קיני עזבו דרשנה של יריחו שנתן להן יהושע והלכו אצל עותניאל בן קנו ללמוד תורה". אם הולכים ככה, עם רצון אמיתי ושאיפה לגדול, מובן כיצד בסוף נהיו "ממשפחת סופרים". זה מזכיר את התוס' החשוב בכתובות⁸ ששואל על הסיפור של ר"ע, איך היה אפשר להתיר נדרו של כלבא שבועא עם סיבה של "אדעתיה דגברא רבה מי נדרת", והלא א"א להתיר הנדר ע"י נולד? ותוס' מתרצים: "דדרך הוא בההולך ללמוד - שנעשה אדם גדול!".

⁸ דף ס"ג ע"א.

בפרשתנו, המדרש תנחומא דורש את הסיבות לשמותיו השונים של יתרו, וכבר הביאו רש"י על השם "חובב" - "שחבב את התורה". ועוד איתא במדרש², וז"ל (ההסברים [ב ע"פ המלבי"ם וההגייון]: "כשבא [יתרו] לארץ נתנו לו דרשנה של יריחו ואמר: 'כל עצמי לא באתי והנחתי כל מה שהיה לי אלא ללמוד תורה, ועכשיו אני זורע וקוצר - אימתי אני לומד תורה?'. אמרו לו: 'יש אדם לומד תורה בעיר מקדית ספר', וזה המקום [ארץ הנגב-ששם הייתה קרית ספר] - ציה הוא, קרית הוא, ואין שם חטים. כיון ששמעו [בנינו] כך³ - הלכו להן, שנאמר: 'ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים [יריחו] את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך וישב את העם'.⁴ הלכו ומצאו שם את יעבץ [עתניאל בן קנז] יושב בבית המדרש, והכהנים והלוים והמלכים יושבים עמו וכל ישראל יושבין שם. אמרו לו: 'אנו גרים, היאך נשב שם עם אלו? ישבו להן על שערי בית המדרש ושומעין ולומדים, שנאמר: 'ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים שוכתים - המה הקינים'⁵."

ממדרש זה אפשר ללמוד כמה וכמה נקודות:

א. ערך לימוד התורה - רוב בני אדם לא זוכים לשבת וללמוד תורה למשך כל חייהם, בין אם זה מסיבות של פרנסה או עניינים אחרים. בגלל זה, אנחנו מפיסים את עצמנו באומרנו: "אבל אני עושה מצוות אחרות...". אך צריך להיזהר, שהרי אמירה שכזו עלולה להוריד את הערך של הלימוד⁶ בעינינו, כמו שמסביר הרמב"ם⁶ על המשנה⁷: "כל שמעשיו שמעשיו מרובים מחכמתו - חכמתו מתקיימת": אם כבר יש לו יראה ומעלות טובות, א"כ כל מה שהוא לומד בעצם אומר לו - "כן, אתה עושה דברים טובים, אתה בן אדם שעולה ומתגדל" - כל אותה חוכמה תרגיש

¹ שמות י"ח א', ד"ה: "יתרו".

² תנחומא, פרשת יתרו סימן ד'.

³ מדובר, כנראה, על תקופה מאוחרת יותר.

⁴ שופטים, א' ט"ז.

⁵ דברי-הימים א', ב' נ"ה.

⁶ בפירוש המשניות.

⁷ פ"ג משנה ט'.

אם חזתה עיניכם בזמן האחרון בקבוצות של נערות אשר חוצות את מרחב הישיבה (בין רכוב בין רגלי...), אז הנני להודיעכם ש... לא. עדיין לא נפתחה כאן מדרשה לבנות. למי שלא יודע על מה אני מדבר (וב"ה שכן), בזמן האחרון נוהרים להם נערים ונערות אל עבר מכונות הפחיות¹, ולדאבוננו הרב - לא בלבוש הכי צנוע. בחוץ יש מבול, ואנו משתדלים לעמוד בנסיונות ככל שאפשר בדור הזה של יקבטת דמשיחא - אבל זה לא בשליטתנו ולא בבחירתנו (כרגע). לכן, אנו חיים ומתמודדים עם המציאות: לא יורקים על נשים, ולא ח"ו מקללין חילונים - "איך אנו זוכחים את האנושיות על מזבח התורה"², אלא מורידין את הראש ומשתדלים להוסיף אור. ישיבה, ובפרט ישיבתנו (הידועה בכינייה תיבת נח כנגד המבול שבחוץ) הינה מקום להתגדלות וצמיחה רוחנית, למילוי של שפע קדושה וטהרה, התעלות והתעצמות בתורה. אכן זה מקום להתנתק מן העולם החיצוני כדי להבנות ולגדול ואח"כ בעז"ה להשפיע ממעיינותינו חוצה. אך היעלה על הדעת שמישהו יצעד בתוך בית-המדרש עם דגל פלסטין, או יפסע בין הספסלים עם צלב ואנו לא נמחה ואנו לא נזעק (ואולי³ גם יותר מכך) - ואיך יתכן בביתנו ובמקום תפארתנו אשר בסמכותנו וברשותנו, נסכים לתופעה הזו? ! שתיקה של בעלים שלוש שנים מפסידה לו את חזקתו על הקרקע כפי שאנו יודעים, האם שתיקתנו לא מראה על צד מתיים של הסכמה?

כנראה שהמכונות הללו, המרכיב כובד משקלם, עשו חור בתיבה - וכעת המבול זולף גם פנימה. לענ"ד, צריך לסתום את החור הזה במהרה לפני שהוא יטביע את התיבה⁴. על קול באישה ערוה (שירת נשים) קם קול סערה וצעקה, על טפח באישה ערוה לא כ"ש⁵? ! הרי שחז"ל החמירו כ"כ

אסיים בברכה קצרה: שבשבת זו, פרשת "וישמע יתרו", נזכה במהרה לשמוע חמישה קולות בחוצות עירו⁹, שישלח לנו צמח¹⁰ על עננים או חמורו¹¹, ובעת ההיא ילכו גויים¹² וגוי¹³ לאורו.

⁶ ע"ז כ:

⁷ נדה ל:

⁸ כדאמרי אינשי-רד-בול נותן לך כנפים-וכמגדל פורח באויר היא תעוף לכל הרוחות.

⁹ כתובות ח.

¹⁰ הייתי חייב להביא קישור לט"ו בשבט.

¹¹ סנהדרין צח.

¹² אוה"ע ילכו לאור ישראל "והלכו גוים לאורך" (ישעיה ס', ג'), וישראל ילכו לאורו של ה' שנקרא אור ישראל (ישעיה י"ז).

¹³ ישראל יקראו גוי בפרשתנו י"ט, ו' "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

הנני ימים באים נאם אדני ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב לתם ולא צמא למים...ביום ההוא תתעלפנה התולת ה'יפות והבחוירים בצמא" (עמוס ח', יא-ג) אולי זה הפשט של הפסוקים...
² משפט שאהבתי של אחד הבחורים והייתי חייב להכניסו, זכויות יוצרים לנס.
³ אולי בכתבי חסר כמשמעות הפס' (או)לי לא תלך האישה אחרי" וכהסבר הגר"א הידוע.
⁴ והא ב"בי סיתוא",ומי יודע מה יהא ב"בי קייטא". וד"ל.
⁵ והיינו אף ליטת המשנ"ב.

¹ "הנה ימים באים נאם אדני ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב לתם ולא צמא למים...ביום ההוא תתעלפנה התולת ה'יפות והבחוירים בצמא" (עמוס ח', יא-ג) אולי זה הפשט של הפסוקים...
² משפט שאהבתי של אחד הבחורים והייתי חייב להכניסו, זכויות יוצרים לנס.
³ אולי בכתבי חסר כמשמעות הפס' (או)לי לא תלך האישה אחרי" וכהסבר הגר"א הידוע.
⁴ והא ב"בי סיתוא",ומי יודע מה יהא ב"בי קייטא". וד"ל.
⁵ והיינו אף ליטת המשנ"ב.

מנוחה [ב]שמחה-אור ליהודים // אביאל דיין (א')

"היה יהודי בביתך, ואדם בצאתך" (משה מנדלסון) - אינני מסכים לאמירה הזו, ולטעמי היא שגויה מיסודה. אין אפשרות להפריד בין "היהודי שבבית" ל"יהודי שבחוץ", ועל אחת כמה וכמה שההפרדה בין "יהודי" ל"אדם".

אך נראה לי שהשגיאה החמורה ביותר של המשפט איננו בתוכנו הבעייתי שלו, אלא בשימוש הלא נכון במושג "יהודי". ביצירת הפרדה בין שני מצבים, אין אפשרות להפריד בדברים המוטבעים בחפץ, כמו צבעו ותכונותו, אלא רק בפעולות שלו ובדברים שהם "מעל החומר" - מנדלסון סבר כי היהדות הינה פעולות החיצוניות לאדם, אנו יודעים שיהודי הוא האדם.

שולחן ערב שבת הינו סמלה של השבת שתכליתה היא עונג.

אם נתחקה אחר המקור של עונג שבת, נמצא כבר בישועה נח, יג "אם תשיב משבת רגלך, עשות תפסיך ביום קדשי, וקראת לשבת ענג", ובשבת קיט: - "במה מענגו? ... כתבשיל של סלק, ודגים גדולים, וראשי שום... אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו - הרי זה עונג", וישנה אף דעה שאומרת שהעונג הוא דאורייתא, ו"ביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש" מקרא קודש - לקדש, לכבד ולענג את השבת.

ראינו אפוא, שתכלית השבת הינה עונג כבר מהמקורות, ואיזה עונג גדול יש מאשר ארוחה טעימה, שירים מרוממים (כשכולם שרים יחד), ודברי תורה "כיד המלך"? השולחן מסמל את המנוחה, את הרוגע ואת העונג השבתי. לאורך השנים שולחן ערב שבת הופיע בצורה הנ"ל, מזמורי שירה נוספו, דברי תורה חודשו, ומתכונים טובים ומשובחים הועברו לחיך הסועדים.

אולם לאחר שנים רבות של "סטטוס קוו" זה, נשבר הרצף, ונכנס לשולחן השבת צד נוסף וחדשני - הריקוד. אינני יודע מהיכן הגיע ואימתי נוסף, אבל מאז שהוטבע הפך להיות ביישבות כ"אבן הפינה" של השולחן, וכיום סעודת שבת ללא ריקוד אינה שמיה סעודה. כדי להכריע אם תוספת הריקוד בערב שבת הינה מבורכת ומתאימה למאורע, נצטרך לשאול - מהו תכליתו של הריקוד? לע"ד - השמחה.

כשים סוף נבקע לשניים, ובני ישראל שרו שירה, נאמר בשמות טו, כ "ותקח מרים... ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחולות" ובאנוקלוס שם מחולות - "חנגין", לשון חג (או 'חגיגה' בלשון עממית), הריקוד היה התפרצות של שמחה, בשמחת בית השואבה נאמר כי "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו... חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפניהם", וכך גם בחתונות, השמחה הגדולה ביותר מופיעה בריקודים.

עתה, עלינו לשאול את עצמנו - האם יש צורך להפריד בין השמחה לבין העונג? כלומר, לפי ההגדרה של הפסקה הראשונה - האם העונג של השבת היא תכונתה, או רק פעולתה? האם המצווה להתענג בשבת היא פעולה של השבת, או של האדם בשבת, או שהיא טבועה בשבת וזה עניינה?

לדעתי לא לחינם נאמר על השבת "וקראת לשבת עונג", ואילו על יום טוב "ושמחת בחגך". עניין השבת הוא העונג. ולכן - ברגע שמסמל יותר מכל את עונגה של השבת, ואינני מתכוון לשינה, שנוהגים לומר 'שב' - שינה בשבת תענוג! (ולמהדרים שב' - שבת ביטול תורה) אלא לסעודת השבת, הישיבה על השולחן, השירה, האוכל ודברי התורה שהם העונג הגדול, אינם צריכים להיות מופרעים ע"י הריקודים. הם אינם מוסיפים כלל עונג בשבת (לפחות לא לי, מעולם לא התענגתי על סיבוב במעגלים זה עושה לי שקשוקה בבטן מהגעפיעלעטע פיעש), מובן שהם מוסיפים שמחה, אבל אין זה עניין השבת. (אף ישנם בעיות הלכתיות בעניין ריקוד בשבת)

אינני קורא לא לשמוח בשבת - להפך, לדעתי יש בהחלט מקום לרקוד ולשמוח בשבת, למשל בקבלת שבת, או לאחר הסעודה, אך לא בסעודה. לא ברגע שהוא תמצית השבת, שם יש להתענג בלבד ותו לא. אין בשום פנים ואופן לקום ו"לנטוש" את עונגה של השבת למען שמחת הריקוד, אפילו היא מרוממת ומזככת, מטהרת ומקדישה, אין היא מענגת, 'מעין עולם הבא יום שבת מנוחה, כל המתענגים בה יזכו לרוב שמחה' לא לסתם שמחה - לרוב שמחה, וכל המרבה בעונג-הרי זה משובח, וכל המוסיף לחפש דרכים לענג עצמו בשבת-גורע.

אני קורא לכולם - בואו ונרבה בשיירי שבת ישנם כ"כ הרבה שיירים רק צריך לפתוח את הזמירון. אם נתאחד כולנו, כל מי שבחדר אוכל, לשיר, נגיע לשמחה הגדולה ביותר! "לכל זמן ועת לכל חפץ", אמר קהלת "עת לבכות ועת לשחוק, עת ספור ועת רקוד" וברשותכם אשנה טיפה ואוסיף: "עת לרקוד ועת לאכול, עת לשמוח ועת להתענג". הריקודים בשבת הפכו להיות "פרה קדושה" - מארק טוויין אמר כי "מהפרות הקדושות עושים את הסטייקים הטובים ביותר", הבה נשחט את הפרה ונתענג על בשרה בעונג של השבת.

"ע"י ניגונים ומחיאית כף... // בניצי סופר (א')

מתנה טובה לקח הקב"ה מבית גנזיו ונתן לישראל, ושבת שמה¹. מתנה זו, אינה כשאר המתנות שאדם מקבל, שבהן יש לו שמחה טבעית מהחפץ שאותו קיבל. בשבת השמחה איננה טבעית. להיפך, ישנן כשלושים ותשע סיבות טובות מדוע לא לשמוח בשבת (פלוס אינסוף דינים מרגיזים מסביב).

הקב"ה מצפה מאיתנו לשמוח על קבלת מתנה זו מאיתו, מעבר לכל הדברים הנוספים שבהם היא מחייבת אותנו. ע"י התבוננות במהותה של השבת ובמשמעותה הפנימית, תחדור בנו ההבנה שאכן השבת היא סיבה מספיק טובה לשמחה, למרות, ואולי בגלל, כל האיסורים וההגבלות שמתלווים אליה.

מה לעשות. לא כל אחד נמצא בדרגה שבה הוא יכול להגיע לשמחה זו ע"י ההבנה העמוקה של השבת. לאנשים כאלה - כמונו, נתן הקב"ה אפשרות לעורר בקרבנו שמחה ע"י פעולות חיצוניות יותר, כמו שירה, ריקוד וכדו'.

השירה כשלעצמה, יש לה כח רב לעורר באדם את השמחה, וכך גם בריקוד כשלעצמו. כשהם באים ביחד - ריקודים מתוך שירה, השמחה גדלה כפליים.

אז לגבי הנידון ההלכתי, כבר כתבו כמה פוסקים שאין בעיה בריקוד בצורה כזו שבה הולכים לאט במעגל, וכן יש שהתירו כל ריקוד שהוא לשמחה של מצוה, כמו בשמחת תורה, ויש עוד כמה היתרים (אכן יש להיזהר לכתחילה שלא לעשות באמצע מעגל פנימי מהיר, אך כאמור, גם בזה יש על מי לסמוך).

טוב, אבל למה להפריע באמצע האוכל?

האמת, אני לא הייתי מתנגד אם היו ריקודים גם בתפילת ערבית של ליל שבת, אך מ"מ ישנה מעלה גדולה לריקודים בשעת הסעודה (וייתכן שאף יותר מאשר בשעת התפילה), וכדלהלן.

כידוע, האדם הוא הרכבה של חלק רוחני וחלק גשמי, ועליו לדאוג לתת לכל אחד מהם את מזונו, לנשמה - תורה, תפילה ומצוות, ולגוף - "שניצל" (כמובן - עם אורז וסלט עגבניות). תפקידנו בעולם הזה הוא, לקדש את החומר, ולהפוך גם את הפעולות שנועדו לצורך הגוף - לקידום הנשמה.

לכן, כאשר אנו אוכלים, ישנה מעלה מיוחדת לאמירת דברי תורה, לשירת שירי קודש, וגם לריקודים, שכאמור לעיל, אינם פחות טובים משיירים סתם.

ואם לחשך אדם לומר, שבשבת גם האכילה היא מצוה, ולכן אין עניין להפסיק באמצע ולקום לרקוד מסביב לסלטים, ובלשון אחר: "העוסק במצוה פטור מן המצוה"!

אף אתה אמור לו: מצות עונג שבת לחוד, ומצות שמחה בשבת לחוד. ואין סתירה בין השתיים², כי בין ה"קובבות" ל"מרק", לא יזיק לחלץ עצמות קצת ולהצטרף למעגל, במקום לדון על עוד קושיה של ר' עקיבא אייגר (הלוואי...).

ענין נוסף שיש בריקודים, הוא הגיבוש החברתי, או אם נהיה יותר "ישיבעש"³ - ה"דיבוק חביירים" (במלעיל). השירה של כולם יחד, במעגל במעגל (לפעמים זה יוצא צורה קצת יותר מזורזת...) שבו ידו של כל אחד ביד חבירו, מוסיפה הרבה לאחדות שלנו, יותר מאשר סתם שירה סביב השולחן וכדו'.

לכן נראה למעשה, שעל כולנו להשתדל להצטרף למעגל הרוקדים בשבת, וזה יעזור לנו בעו"ה לשמוח יותר בשבת, ולהרגיש באמת שהיא מתנה טובה. שנוכח.

¹ עיין שבת י:

² והראיה מד"ת, שכן דואגים לומר בכל סעודה מסעודת השבת (ומ"מ אין לחוש שהיה יכול לומר "ולישמעתיך" ולא אמר).

³ רצייתי לכתוב "ישיבתי", אבל זה לא "ישיבעש".

מזל טוב!
 לר' חנו ינאי, להולדת הבת.
 לרב דוד זץ, להולדת התאומות.
 לנוי יצחק (ה'), לאירוסיו.